

Santi Arbós Gabarró

LA CONFRARIA DE SANT ESTEVE DE FULLEDA (1735-1948). EVOLUCIÓ, MAJORALS I CRISIS

1. Introducció

M

itjançant aquest treball volem recuperar una part de la història de la confraria de Sant Esteve de Fullea (1735-1924 i 1947-48) que només havia estat objecte d'alguns estudis d'una manera molt puntual o bàsica (Continente&Arbós: 133; Arbós: "Notes..."). Més específicament, estudiarem sobretot les crisis de govern que va tenir aquesta institució en funció de les di-

ferents vicissituds que van haver de suportar els seus majorals (desavinences, matrimoni, mort, dimissió...). Tot i així, no ens estem de fer una repassada a diversos aspectes econòmics i socio-culturals que la van afectar i que hem considerat més interessants. En l'annex incloem el nom de tots els majorals coneguts per tal que en estudis posteriors es pugui aprofundir en les possibles relacions familiars o de classe que hi pugui haver entre ells. També en annex, es llisten els rectors de la parròquia i els confreres documentats.

2. Apunts sobre la confraria

Les confraries són unes institucions laiques, encara que vinculades estretament a l'Església, sota el patronatge d'alguns sants o santes i dedicades a fins piadosos i socials. Les confraries de Sant Esteve acostumaven a estar integrades pels nois solters¹ i en tenim molts exemples en la nostra zona, com documenta el 1914 el folklorista Serra i Boldú (les Borges, Juneda, Rocafort, Maldà, Arbeka, Tàrrega, Preixana, Vallbona de les Monges, Ciutadilla, Rocallaura...), tot i que en aquella època ja havien entrat en un procés accelerat de desaparició (Miró: 143).

Aquestes organitzacions juvenils, ara sota una advocació religiosa, semblen que són, en certa manera, hereves d'altres de caràcter més laic i festiu que retrobem com a mínim des de l'edat mitjana i que tenen una especial activitat en algunes èpoques de l'any com les festes nadalenques. En aquest context, però ja relligat amb la figura de Sant Esteve i la il·luminació de l'església, és interessant la notícia de l'elecció d'un rei juvenil per a les festes de Nadal a Igualada el

¹ En alguns llocs, com Barberà de la Conca, encara que no era el més habitual, la confraria de Sant Esteve estava formada per fadrins i fadrines (Grau & Puig: 79). En altres poblacions hi havia associacions que, tot i tenir un funcionament molt semblant i aglutinar els joves solters, estaven sota un altre patronatge, com la confraria del Sant Crist de la Palma d'Ebre, fundada el 1740 (Escolà).

1479 (García Herrero: 39-40). Anteriorment encara, ens consta que el 1448 la Paeria de Cervera ordenà que la confraria de Sant Esteve de la capital segarrenca es fes càrrec de determinades obligacions en la il·luminació de l'església (Miró: 143).

2.1 Ordinacions i una mica d'història

El 18 de desembre de 1734, Josep Brusi, vicari general i oficial de l'arquebisbat de Tarragona, atorga llicència a la congregació dels fadrins de Fullea per tal de constituir una confraria sota l'advocació de Sant Esteve. A principis de l'any següent, el 20 de gener, té lloc la reunió d'una sèrie de fadrins com a vocals a l'església, amb presència de Josep Josa (batlle), Pere Joan Cantó dit del carrer del Forn (regidor), Salvador Ventosa (regidor) i Macià Ballester (vicari) per fundar efectivament la confraria de Sant Esteve, que és aprovada el 6 de febrer següent per l'esmentat Josep Brusi.

La confraria es regia per unes ordinacions que constaven d'onze articles que resumits són:

- 1) Tots els nois solters a partir dels 14 anys havien de pertànyer a la confraria. Aquesta obligatorietat sembla que era discutida ja, com a mínim, pels voltants de 1812, ja que en la justificació d'un llistat –"nota"– de confreres es fa constar que "és molt del cas renovar esta nota per a traure-ne algun de raro que no vol pagar lo dit nual". Ja el 1807, en el cas de la confraria de Solivella, l'arquebisbe Josep Manuel de Aguirre contestava a una pregunta de la parròquia manant que fos absolutament lliure la pertinença dels fadrins a l'associació (Sans: 211).
- 2) El 26 de desembre, Sant Esteve, se celebraria una festa religiosa solemne.

Podem dir, a grans trets, que el rector de la parròquia cobrava per aquest ofici, juntament amb el fet de passar els comptes (2 sous), inicialment la quantitat de 14 sous, que cap al final del segle XVIII aniria augmentant fins a situar-se en 1 lliura i 10 sous, és a dir, 30 sous, una mica més del doble. Un import que es mantindria aproximadament, amb les noves equivalències monetàries (16 rals o 4 pessetes), fins al final de la confraria el 1924. Tot i així, va ser una quantitat subjecta a diversos canvis, a l'alça (fins a 1 lliura, 13 sous i 9 diners, és a dir, 4,50 pessetes o 18 rals) i a la baixa, i bastants cops no es va arribar a pagar, sobretot en èpoques de crisi de la institució.
- 3) Elecció dels majorals de la confraria mitjançant el vot secret i obligatori de cada confrare, el mateix dia de Sant Esteve.
- 4) Els majorals que deixen el càrrec han de presentar els comptes del seu mandat davant del vicari i del batlle en el termini de vuit dies des de la festivitat de Sant Esteve. Aquesta espècie de control o tutela exterior de caràcter civil per part de l'ajuntament s'expressa perfectament, per exemple, en la cerimònia d'elecció dels nous majorals a mitjan segle XVIII:

"Dia 29 10bre 1747: foren elegits per Maiorals de St Esteve, Joseph Farré y Joseph Romeu, y foren presos de jurament per lo Sr Batlle Ramon Josa prometent dits Maiorals que servirian de bona gana y bé, y que mirarian per la confraria com a cosa pròpia".
- 5) Quota de dos sous anuals per cada confrare a pagar el 15 d'agost. Aquesta quota variarà com ja comentarem, mentre que en la confraria de Solivella es mantindrà estable en aquests dos sous (Sans: 194-195).
- 6) Tots els confreres tenen l'obligació d'anar un parell de dies a fer formiguers a l'eixermada que cultiva l'entitat. En cas que no hi puguin o no hi vulguin anar, els majorals llogaran un home que els substitueixi i els confreres absents li pagaran el jornal.
- 7) Els confreres serviran en els oficis religiosos de l'església en les diades solemnes segons les instruccions dels majorals.
- 8) En cas de malaltia greu d'un confrare, uns altres dos l'han de vetllar, de nit i de dia, i si convé han d'anar a buscar el metge, el cirurgià o els medicaments necessaris.

Només tenim algunes notícies molt esporàdiques, dels primers temps de la confraria, en què es fes efectiu aquest vessant social de l'entitat. Així, per exemple, el 1736 trobem una despesa d'una lliura i quatre sous per al confrare Francesc Pasqual "difunt" i, el 1737, s'anota que s'ha gastat "en la malaltia Anton Comes confrare" quatre sous i quatre diners.

- 9) En cas de mort d'un confrare, tots els altres han d'assistir a l'enterrament i a una missa d'aniversari al dia següent.

El rector de la parròquia cobrava per aquesta missa d'aniversari inicialment 10 sous, quantitat que va augmentar a 12 sous cap al 1761 i que el 1795 es va fixar definitivament en 15 sous, fins el 1878, quan trobem les darreres anotacions per aquest concepte. En el cas de Solivella, el preu és de 8 sous al segle XVIII i 15 al XIX (Sans: 200).

Durant el segle XVIII, aquests aniversaris són molt esporàdics i mai no n'hi ha més d'un per any. Al segle XIX, en algunes èpoques determinades que semblen coincidir majoritàriament amb conflictes bèl·lics, augmenta el nombre que, però, no passarà mai dels tres anuals. En el període de la Guerra del Francès (1808-14) enregistrem nou misses d'aniversari, un màxim significatiu; mentre que durant la I Guerra Carlina (1833-40) n'hi ha quatre; en el bienni 1847-48, inclòs dins la II Guerra Carlina, altres quatre; xifra que també es repeteix per a la III Guerra Carlina (1872-76). El 1866, en època de pau, també es diuen tres misses d'aniversari.

- 10) Els fadrins forasters que s'estableixin a Fullea podran formar part de la confraria amb les mateixes condicions que els naturals del poble. No sembla, però, que en aquest cas s'estableixi cap obligatorietat com sí que succeïa en la confraria de Sant Esteve de Solivella (Sans: 190).
- 11) Obligació d'anotar en el llibre de la confraria una llista dels confreres, els comptes detallats de l'entitat i el nom dels majorals. Per la feina de passar els comptes, el vicari rebia en un principi una gratificació de dos sous. També s'haurà de fer un calaix amb dos panys i claus, una en poder del vicari i l'altra del majoral major, per dipositar-hi els ingressos mensuals.

L'incompliment d'alguns d'aquests preceptes (3, 6, 7, 8 i 9) comportava el pagament de mitja lliura (200 grams) de cera obrada.

De l'estudi del llibre de la confraria, amb la importància que presenta la compravenda de cera en diferents formats (ciris, atxes...), sembla clar que l'objecte principal d'aquesta entitat sigui la de proporcionar il·luminació a l'església, ja sigui a l'altar, a determinades celebracions litúrgiques interiors (Sant Esteve, festes de precepte...) o manifestacions exteriors (processons, viàtic...).

Posteriorment, l'any 1947, hi va haver un intent de refundació de l'entitat. Segons la llibreta de la confraria d'aquell temps, aquesta data coincidia amb el centenari d'unes obres realitzades a l'església, i la restauració de la confraria -molt ben acollida pels joves- s'emmarcava en "la tasca de restauració material y espiritual de la Parròquia".

Les condicions que havien de complir els confreres eren:

- 1) Ser veí de la parròquia de Fullea.
- 2) Inscriure's a la confraria.
- 3) Haver complert els 14 anys.
- 4) Assistir als actes de la confraria.
- 5) Satisfer la quota assenyalada. En un primer moment es determina que sigui de 5 pessetes anuals, amb la possibilitat que es pugui canviar amb l'avenença dels joves.

Els socis que complien aquestes condicions tenien dret a una missa resada per la seva ànima després de morts i a càrrec de la confraria. Una obligació per la qual havien de vetllar els majorals.

Cada any s'havien de nomenar un parell de majorals, per torn i començant pel de major edat, amb les següents tasques.

- 1) Treure l'atxa en les festes anyals (Cap d'any, Reis, Sant Josep, Pasqua, diumenge de Rams, Invenció de la Santa Creu, Sant Agustí, festa del Roser, Corpus, Assumpció de la Verge, Exaltació de la Santa Creu, Sant Ramon, Tots Sants, Nadal i Sant Esteve).
- 2) Treure l'atxa en les processons solemnes.
- 3) Treure l'atxa en tots els viàtics.
- 4) Cobrar els anuals del altres socis en la festa de Sant Esteve.

En aquest nou període de la confraria, el feligrès de la parròquia Sebastià Prats (cal Prats) va fer-se càrrec del cost d'una imatge de sant Esteve procedent d'un establiment d'Olot (Garrotxa). D'altra banda, la família de cal Masienc va regalar unes estovalles. Mentre que els joves van pagar les obres de l'altar (mosaic, pedra artificial, material elèctric, paleta...), així com els canelobres i un Sant Crist d'alabastre. En els comptes de 1947 veiem que les despeses ascendeixen a 1.593,50 pessetes, mentre que les entrades de l'exercici (27 socis a 45 pessetes, un parell de col·lectes i un donatiu particular) s'eleva a 1.413,30 pessetes, la qual cosa implica que hi va haver un dèficit de 180,20 pessetes que va ser cobert amb un préstec de la confraria del Roser que segurament no es devia tornar mai. Les darreres anotacions d'aquest últim període corresponen a l'any 1948, amb el nomenament de dos majorals i la constància que existia el deute abans esmentat amb la confraria femenina.

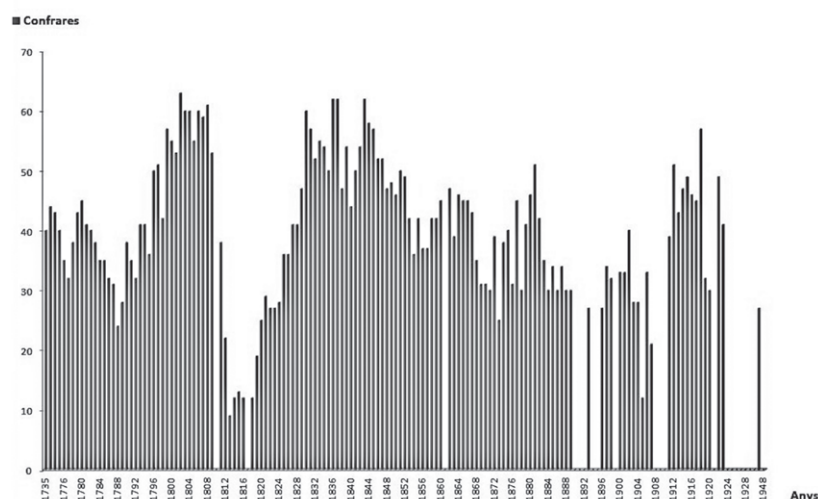
2.2 El nombre de confreres

Tot i que l'article 11 de les ordinacions de 1735 especificava que calia inscriure en el llibre de la confraria una llista dels confreres, aquesta obligació no es va complir gairebé mai. En realitat, només disposem de llistes de 1735 o posterior, 1807, 1812 (aproximadament), 1906 i 1907.

Per tal d'intentar esbrinar l'evolució del nombre de confreres a través del temps hem hagut de recórrer a les quantitats cobrades en concepte de quotes anuals. Aquest mètode, tanmateix, té una sèrie de problemes:

- 1) Hi ha anys que no apareix aquesta partida en els comptes o apareix barrejada amb altres conceptes (1814).
- 2) Tot i que la quota inicial era de dos sous per confrere, aquesta quantitat va variar amb el temps (2 sous, 7 sous i 6 diners, 6 sous, i 3 sous i 9 diners) i només se n'indica el valor de forma molt esporàdica.
- 3) Els diferents sistemes monetaris usats durant el període de vigència de la confraria tampoc no fan les coses fàcils en alguna època. Entre 1735 i 1847 s'utilitzen en la comptabilitat les lliures, sous i diners, que no eren monedes físiques sinó només de compte. En el període 1848-57 trobem duros, rals i, algun cop, maravedís. A partir de 1858 i fins el 1883 les quotes s'expressen en rals i, després, en pessetes i cèntims.
- 4) Alguns anys que coneixem la quantitat total recaptada en concepte de quotes, el valor d'aquesta quota i el nombre de confreres a través d'alguna llista, les xifres no acaben de quadrar. Això ens fa pensar que hi devia haver en alguns períodes confreres que pels motius que sigui no farien efectiu aquest pagament o part d'aquest pagament.

De les dades recopilades, amb alguns arrodoniments i altres correccions menors, hem elaborat aquesta gràfica que només vol tenir un valor aproximatiu que ens permeti intuir certes tendències.

2.3 Les quotes dels confreres

Les ordinacions de 1735 estableixen una quota per any (normalment anomenada *nual* < “anual”) de dos sous per confrare, tot i així no ens consta que es cobressin en els primers anys. No és fins als anys 1764-65 que trobem que la quota cobrada és d’una pesseta (7,5 sous). Tenim també dades de 1766, quan aquest import estava fixat en 6 sous anuals. A partir de 1776 sembla, però, que la quota s’estableixi definitivament en mitja pesseta, un valor que mantindrà fins al 1923, expressada en diferents maneres (mitja pesseta, dos rals, 50 cèntims... equivalent a 3,75 sous, és a dir, 3 sous i 9 diners). Només els anys 1922 i 1923 hi ha una doble quota: uns confreres paguen mitja pesseta i d’altres, una pesseta. En la reconstitució de la confraria del 1947-48 s’estableix una anualitat única de cinc pessetes per associat.

2.4 Algunes activitats de la confraria

2.4.1 Qui sigui confrare que prengui candela... i endavant les atxes!

Des de la constitució de la confraria de Sant Esteve de Fullea fins a la seva desaparició, la compra de cera en diferents formats i també la venda, de tant en tant i en quantitats testimonials, han estat activitats constants.

Només molt esporàdicament trobem la referència d’on provenia la cera adquirida. Així constatem la compra de diverses quantitats de cera en el període 1735-1744, llevat del 1739, a la botiga del cerer Ambrós de Vallbona de les Monges. El 1737, a més a més, també se’n compra al cerer de Poblet. Molt més endavant, tenim notícia de l’adquisició de diverses atxes el 1890, dues el 1894 i dues més el 1896 en el comerç de Bonaventura Sabaté de Montblanc, ja que s’han conservat els rebuts corresponents entre els fulls del llibre de la confraria. El 1912, també mitjançant un rebut de la botiga de Francesc Sanromà de Montblanc, documentem la compra de cinc dotzenes de ciris pel majoral Lluís Roca.

La compra de cera era la despesa més important de l’entitat i assolía un percentatge sobre el total de les despeses que acostumava a moure’s aproximadament entre el 80% i el 95%. Si alguns anys aquest percentatge era menor, normalment es devia al fet que s’havia produït una despesa extraordinària que molts cops tenia a veure amb la realització de la festa del sant, la bandera (per exemple el 1840-41, quan se’n confeccionà una de nova), el tabal... o que la quantitat de cera adquirida pel motiu que sigui era molt petita.

Les vendes, com ja hem dit tenien un caràcter testimonial i no anaven més enllà d’unes poques unitats. En el període 1765-1847, sobretot en la part compresa dins el segle XVIII, documentem en uns quants anys algunes entrades en diners per ciris venuts, molts cops sense especificar-ne el número, i que acostumaven a ser menys de 10 i que no creiem que mai superessin

els 15 o 20. Posteriorment, no és fins al 1886 que trobem un ingrés “Por las hachas de Semana Santa” o l’any següent en què es venen 4 ciris per 2,50 pessetes o, el 1902, amb vuit ciris que importaven quatre pessetes, i poca cosa més fins a la desaparició de la confraria. Entenem que es tractava més que res d’un servei que oferia la confraria als vilatans, potser en casos de necessitat urgent, que no pas un negoci.

Per altra banda, també pel que fa a la il·luminació, la confraria es feia càrrec d’una o dues llànties a l’altar de Sant Esteve. Així el 1786 trobem una despesa per “adobar la llàntia” i en diverses ocasions documentem la compra d’aquests estris (1813, 1815, 1817, 1827, 1834, 1840 “Per dos llàntias per lo altar de S. Esteve”, 1842, 1846 “Per dos llàntias se compraren per lo altar”, 1850 i 1879). Aquests elements lumínics devien anar penjats, com a mínim en alguna època, ja que constatem el 1834 una despesa “Per compondre las cadenas de la llàntia” i el 1840 una altra per “corda de la llàntia”. Tanmateix, només localitzem adquisicions d’oli per a les llànties en el període 1862-65 i en l’etapa final 1911-22 i sempre en quantitats molt discretes; 1862 (2 rals), 1863 (8 r), 1864 (7 r), 1865 (8 r), 1911 (8 r), 1912 (4 r), 1915 (6 r), 1916 (3 r), 1920 (6 r), 1921 (8 r) i 1922 (8 r). De tot això, sembla que es pot intuir que el manteniment d’una o diverses llànties per part de la confraria només tindrà continuïtat a partir de la Guerra del Francès i que, fins al 1862, l’oli emprat no era de compra i potser era del mateix que estava destinat a la llàntia del Santíssim i procedia del molí del Comú.

2.4.2 Treball comunitari: l’eixarmada

L’eixarmada que cultivaven els confreres, els quals –recordem- estaven obligats per les ordinations a fer-hi formiguers, generava una sèrie de despeses per tal de “compondre” la parcel·la, llaurar (1760), comprar el gra de sembra (“una quartera de llahó”, 1735), segar, batre, “fer los guarets” (1738), “cremar formiguers” (1759, 1761), “anar a vendre blat y dret de mesura” (1759), “Vi per la ayxarmada” (1771), “Terratge” (1756)... En el capítol dels ingressos, a part de la venda del blat aconseguit, alguns cops també trobem que es venia la palla (1736). De vegades, es devia cultivar més d’una parcel·la perquè el 1759 hi ha una despesa per “Llaurar aixermada vella”, segurament terres que es deixaven reposar per al blat. Aquestes terres en repòs cerealístic podrien ser cedides temporalment a algun pagès per fer-hi alguna plantació alternativa com els llegums, que és el que devia succeir en l’ingrés documentat per un “guaret venut” (a més de “formiguers venuts”) el 1760.

El costum d’eixarmar un terreny, segurament dels boscos de propietat comunal, per part de la confraria per sembrar-lo devia persistir amb bastants intermitències fins a principis del anys 70 del segle XVIII. Després, només documentem el 1832 un ingrés “Dels llobins se culliren en la fangada que feren los confreres”, “Del ordi se cullí en la fangada que feren los confreres” i “De la palla de la fangada”. I més endavant, en els darrers exemples de conreu a favor de la confraria de Sant Esteve, una altra fangada de blat el 1847 i una eixarmada sembrada d’ordi el 1848.

Aquesta activitat també la duïen a terme diverses confraries de fadrins, com la de Preixana, que deservava un tros de bosc per fer-hi blat, o les de Guimerà, Vilanova de Bellpuig, Butsenit i Castellsèra que posseïen terres pròpies (Serra: 334-5). En algun d’aquests llocs aquesta parcel·la tenia fins i tot un nom propi: *trosset dels Fadrins* a Vilanova de Bellpuig o *comú de Sant Esteve* a Castellsèra (Serra: 335). Tanmateix, a Fullea, segurament per ser un lloc d’eixarmada que anava canviant d’ubicació, no ens consta que hagi deixat cap rastre en la toponímia local.

2.4.3 Realització d’esquellots

Els esquellots s’han considerat com una activitat lúdica d’acceptació-compensació realitzada pels fadrins en cas de matrimoni entre un vidu i una fadrina, pel fet de perdre una possible parella sexual, o més rarament en el cas d’aparellament entre un fadrí i una vídua (Miró: 147). Bàsicament, consistien a fer soroll amb esquesques i altres estris davant la casa dels casats de feia poc fins que aquests paguessin la quantitat que estava estipulada.

Els esquellots els trobem com un dret limitat en les ordinacions de la confraria de Sant Esteve de Santa Coloma de Queralt de 1691 i confirmades el 1729 (una lliura de cera o tres dies de durada si no pagaven), així mateix hi ha constància d'una sol·licitud de permís per fer-ne adreçada a les autoritats per part de la confraria homònima de Tàrraga el 1744 (Miró: 148). En data encara més reculada, les ordinacions de la confraria de Sant Sebastià de Solsona, del 1606, estableixen un pagament de cinc sous per a l'entitat en els matrimonis on hi hagi un o més viudos (Parés: 517).

A Fullea, tot i que no hi ha cap referència explícita en les ordinacions pròpies, sí que és veritat que trobem algunes anotacions d'entrades per aquest concepte durant el segle XVIII, ja a partir de l'inici de la confraria el 1735 ("Dels ous y del viudo Gili") i que després semblen desaparèixer. També, per exemple, per aquest concepte es cobren, el 1742, 18 sous i 9 diners; l'any 1765, 13 sous i 3 diners; i l'any 1766, hi ha per aquest mateix motiu uns ingressos, en dues anotacions, de 3 lliures, 7 sous i sis diners que podrien correspondre al pagament de tres esquellots a 1 lliura 2 sous i 6 diners per cadascun. Per establir algun tipus de comparació, uns esquellots a Quart (Gironès) o voltants cap al 1730 es van valorar en 10 sous o una lliura de cera per a l'església, si era viudo només un dels contraents, en cas de ser-ho tots dos haurien de pagar el doble (Parés: 520). Fins als anys 80 o 90 del segle XX es van continuar realitzant esquellots a Fullea.

2.4.4 Aspectes no religiosos de la festa de Sant Esteve

En principi la festa de Sant Esteve havia de tenir un marcat caràcter religiós, tanmateix de la lectura dels comptes de la confraria endevinem que, sobretot, en determinades èpoques, també va tenir un vessant lúdic i popular important.

Per la festa de Sant Esteve, tenim notícia de les ballades que tenien lloc a la plaça del poble, actual Plaça Vella o placeta del Po, les quals estaven unides al sorteig de coques o torrons i representaven un ingrés per a la confraria. Alguns anys, en la comptabilitat de l'entitat, tenim constància del **lloguer de músics** encara que en d'altres ocasions no ens consti cap despesa per aquest concepte, tot i que sabem que els balls van tenir lloc: **1778, 1779**, 1782 "Més lo que ha quedat de la Plaça pagat los gastos", 1783, 1784, 1787, 1788 "Lo que queda del ball", 1789, 1790, 1792 "Ballades del dia de St. Esteve", 1793, **1795**, 1796, 1797 "Las balladas dels torrons", 1798, **1800** "Balladas del dia de S. Esteva", **1801, 1802, 1803** i 1805. Només un sol cop hem pogut constatar que la festa es devia allargar d'alguna manera cap al fosc, ja que el 1793 hi ha una partida específica de les despeses destinada a "lo beure y las teyas del vespre".

L'organització de ballades semblants era també una de les activitats d'altres confraries de Sant Esteve com la de Belianes (Nadal i festa major de Sant Jaume) i Solivella (festa major de la Mare de Déu d'Agost).

De vegades, es reflecteix en els comptes ingressos/despeses per torrons o coques encara que no sabem si anaven associats al ball o simplement se sortejaven o encantaven, feina que també podia ser remunerada: 1795 ("los torrons de la festa de S. Esteva"), 1798 ("Los torrons"), 1800 ("Gastos de la festa, pagà los músichs, encantar las coques, y béurer"), 1803 ("Escrivà de las monas, y torrons y encantada"), 1806, 1807, 1815, 1846 i 1855-56 (coques). Hi hauria un paral·lelisme clar en això amb el que succeïa a Vallbona de les Monges cap al 1864, quan s'encantaven coques a la plaça, ballant al so d'un violí després de cada subhasta (Serra: 335). Pel que fa a Belianes (Urgell), en els comptes de 1842 i 1844 de la confraria homònima es fa esment de les coques anomenades de Nadal i de les despeses en oli, matafaluga i sucre per fer-les, i de l'encantador.

També, només de molt de tant en tant, hi ha sortejos d'altres coses: conills (1735-36, 1740), cap de bestiar (1838), llebre (1840), mocadors (1846, 1880) i una rifa d'un objecte indeterminat (1892).

En certa manera, podem considerar que l'ús d'elements pirotècnics també està lligat a la festa més enllà del vessant religiós. En aquesta línia, trobem algunes despeses en la comptabilitat de la confraria per aquest concepte: sis unces de pólvora (1765), pólvora i coets (1776), trons i

pólvora (1778), coets (1793), “lo foch dels trons” (1795); “lo foch” (1798), trons i coets (1802), trons (1803-05) i coets (1815).

La beguda destinada als fadrins confreres el dia de la festa del sant, de tipus alcohòlic sempre que en tenim constància explícita, també sembla un element lúdic important que es mantindrà amb moltes intermitències, almenys documentals, fins als darrers temps: 1759 (“Del gasto del vi”), 1761 (vi), 1765 (aiguarent), 1767 (“Se ha gastat un porró de granatxa”), 1778-79 (“refresch”), 1793 (“lo beure”), 1795 (“lo béurer”), 1798 (“lo refresch”), 1802 (“licors o béurer”), 1803 (“per béurer lo dia de la festa”), 1813 “béurer”, 1814 (“béurer per los fadrins lo dia del Sant), refresc (1816, 1823, 1825, 1834-47, 1850), beure del fadrins el dia del sant o similars (1848- 49, 1851-56), 1827 (“per lo beure del dia del St.”), 1857 (“un recivo del beure”), 1887 (“Aguardiente”), 1888 (“Aguardiente para la fiesta S. Esteban”), 1903-07 (“Refresco por la mañana”), 1908 (“Pel refresch”), 1912 (“1 porró mistela de refresch”), 1913 (“refresco”), 1915 (“Oficieros y refresco”) i 1917 “Refresco a los jóvenes”. Tot sembla indicar que molts anys aquesta despesa, i segurament d’altres de menors, restava difuminada sota conceptes més globals: 1794 (“gastos en la festa del St.”), 1807, 1809, 1817-18, 1820 “per la festa del fadrins”, 1828-33, 1863-65 (“per lo gasto que han fet los fadrins lo dia del Sant” o similar), 1880 (“gastos de la festa”), 1881 (“gastos que hacen para dicha fiesta”), 1858 (“gasto de la festa”), 1883 (“gasto de la fiesta por los mayores”)... La confraria de Sant Esteve de Belianes també enregistra el 1842 una despesa en concepte de “lo beure de les festes de Nadal”.

Tot amb tot, hi ha força anys que no tenim constància de la celebració de la festa de Sant Esteve més enllà dels oficis religiosos: 1799, 1810 (sense comptes “per causa de la present guerra”), 1819, 1821-22, 1824, 1826, 1859-60, 1862, 1866-78, 1885-86, 1889-91, 1893, 1895-97 i 1900.

A part de la diada del 26 de desembre, trobem que la confraria puntualment tenia una certa activitat lúdica en el temps de Pasqua, amb el sorteig de mones (1741, 1759-60 “De las monas de ous”, 1769, 1771-73, 1776, 1778-80, 1782-84, 1800, 1802-03, 1806-08, 1843, 1846, 1881) i el ball (1800 “Balladas del dia de la mona”). No ens consta, però, que la confraria fulledenca tingués cap paper en l’organització de la festa major de la Santa Creu (14 de setembre), contràriament al que succeïa amb les confraries homònimes de Belianes (Sant Jaume) i Solivella (Mare de Déu d’Agost), o a Montgai i Rocallaura (Serra: 336).

2.5 Llengua i onomàstica

Entre 1735 i 1881 totes les anotacions en el llibre de la confraria són en llengua catalana. A partir de 1882, amb l’arribada de Mn. Pau Bergadà, la llengua que s’utilitza és l’espanyol, encara que amb presència esporàdica d’alguns catalanismes, fins al 1907. El 1908 i 1911-12 es torna al català, mentre que entre el 1913 i el 1917 les anotacions són en castellà. Entre 1918 i el primer semestre de 1923 es retorna al català, per fer les darreres anotacions fins al 1924 en castellà.

En la reconstitució de la confraria del 1947-48, les ordinacions i llista de socis estan redactades en català, però els comptes de 1947 són majoritàriament en castellà.

Tanmateix, pel que fa a la llengua de les visites pastorals la castellanització és molt anterior, remuntant-se ja a mitjans del segle XVIII.

Pel que fa a l’onomàstica, observem que els majorals són anomenats amb un prenom i un sol cognom, a vegades amb un afegitó de tipus geogràfic (*del Portal, de la Raval, de la Plaça, del Fossar, de Davant de l’Abadia...*), sense presència de renoms personals ni noms de casa, durant tot el segle XVIII. No és fins al 1800 que trobem majorals esmentats amb dos cognoms, suposadament el patern més el matern, però aquesta pràctica encara serà minoritària i anirà augmentant a mesura que ens endinsem en el segle XIX. A partir de 1860, l’ús dels dos cognoms s’imposa quasi totalment. A títol anecdòtic, ressenyem que no hem trobat cap majoral de la Confraria de Sant Esteve de Fullea que es digués *Esteve*.

2.6 Les visites pastorals

Les visites a la parròquia dels diferents prelats tarragonins, o dels seus representants, s'inscriuen en el llibre de la confraria amb l'aprovació o els suggeriments o les esmenes que s'hagin de fer en, bàsicament, els comptes de la institució.

- **10-07-1740.** L'arquebisbe Pere de Copons i Copons visita la parròquia i troba que es passen els comptes amb claredat i que s'observen les ordinacions pròpies de la institució. També, fa especial esment que els majorals de l'any 1739, Lluís Romeu i Pere Joan Prats, van comprar un estendard o bandera per a la confraria, la qual encara els deu la quantitat de 21 lliures 7 sous i 6 diners que els ha de ser retornada tan aviat com sigui possible.
- **31-07-1759.** Josep Montaner i Murtra, plebà de Montblanc, en nom de Jaume de Cortada i Bru, arquebisbe de Tarragona, troba que es donen els comptes amb claredat i correcció. Tanmateix, assabentat que la confraria deixa blat als particulars, amb un interès de dos quartans per cada quartera (16,66%), als quals se n'afegeix dos quartans més si no es paga quan toca, com que "esta espècie de contracte sia contra equitat y justícia", prohibeix que es cobri més d'un quartà per quartera prestada (8,33%).
- **4-09-1766.** Joan Laurio i Lancis, arquebisbe de Tarragona, troba els comptes correctes, però ordena a l'actual vicari que els passi amb claredat, partida per partida i no d'una manera global, tot assenyalant el superàvit o dèficit que queda anualment. També, ordena que els antics majorals, Magí Prats i Francesc Romeu, restitueixin a la confraria la quantitat de 37 lliures i 6 sous que deuen del seu exercici que s'ha de dipositar en una arca que cal construir si no n'hi ha, amb dues claus, una per al vicari i l'altra per als majorals. A més, el blat s'haurà de cobrar cada any i repartir-se al següent.
- **1-06-1805** Romuald Mon i Velarde, arquebisbe de Tarragona, aprova els comptes de la confraria en la visita pastoral feta a l'Espluga Calba.
- **29-04-1828.** L'arquebisbe Antonio Fernando de Echanove i de Zaldívar aprova els comptes de 1805 a 1827, encara que fa constar que els de l'any 1818 estan equivocats, tot i que poden passar ja que és possible que el majoral deixés d'anotar alguna partida, i que els de 1825-27 presenten nombroses deficiències de presentació i que cal revisar-los i esmenar-los.
- **18-03-1832.** Antonio Fernando de Echanove i de Zaldívar, arquebisbe de Tarragona, aprova els comptes del període 1828-31 i ordena que en el futur es continuïn redactant amb "la misma claridad y buen método".
- **13-08-1859.** L'arquebisbe Josep Domènec Costa i Borràs aprova els comptes del període 1832-1858.
- **28-10-1878.** Constantí Boney i Zanuy, arquebisbe de Tarragona, aprova els comptes des de la darrera visita de 1859.
- **4-11-1880.** L'arquebisbe Benet Vilamitjana i Vila aprova els comptes de la confraria des de la visita de 1878.
- **28-11-1898.** Tomàs Costa i Fornaguera, arquebisbe de Tarragona, aprova els comptes des de l'última visita i recomana que a partir d'ara s'estenguin "con limpieza y orden".
- **22-10-1905.** L'arquebisbe Tomàs Costa aprova els comptes des de l'anterior visita.
- **27-10-1921.** El cardenal arquebisbe Francesc d'Assís Vidal i Barraquer aprova les anotacions del llibre de la confraria.

2.7 La bandera i el tabal

La primera notícia que tenim sobre la bandera de la confraria de Sant Esteve de Fullea és de l'any 1739, quan en els comptes es consigna una partida de 69 lliures, 19 sous i 2 diners pel seu cost, "segons relació ne fa lo Sr. Sebastià Ferran, negociant de Reus", cosa que representa

les tres quartes parts de la despesa d'aquella anyada. L'any següent 1740 es retornen diferents quantitats a Josep Josa, Domènec Prats i al vicari a compte del que van deixar per poder fer la bandera (pagaments que van continuar en el període 1742-44), i es va encomanar una asta.

Un segle més tard, el 1840, s'inicia el procés de renovació de l'ensenya i a tal efecte es compra "13 canas domàs carmesí per fer una bandera per la confraria" per un import de 73 lliures, 2 sous i 6 diners. L'any següent 1841, es destinen més quantitats "Per una cana drap per la bosa de la bandera", pel treball de confecció del sastre i pel del passamaner "de compondre los cordons, sarrell y seda per la bandera". En total, la despesa esmerçada en aquesta ocasió en aquest element ornamental i identitari va pujar a gairebé 89 lliures. El 1818, a Solivella, la despesa total de confecció d'una nova bandera va ser del voltant de 165 lliures (Sans: 206).

L'asta de la bandera és un element que cal substituir de tant en tant (1759, 1783, 1784, 1804, 1855). Localitzem també diverses despeses de caràcter més esporàdic referents a la bandera i a vegades sense més especificacions: un ferro (1771), una post per desar-la (1795), "compondre la bandera ab flochs" (1802), "Per la bandera" (1831), un pom de flors (1879, 1902), "Gastos bandera y ports" (1911).

Per les dades recollides en la comptabilitat, doncs, podem deduir que la bandera va ser un element important incorporat a la vida de la confraria durant els gairebé dos segles que aquesta va durar.

Tanmateix, fins i tot anterior a la bandera, ja des del mateix moment de la fundació de la confraria trobem consignats alguns ingressos pel tabal (1735 "Del tabal", 1736, 1737 "los ha entrat del tabal" 11 sous i 10 diners [inferior al 2% dels ingressos], 1738-40, 1741 "Del captiri del tabal", 1742 "ha captat del tabal", 1743, 1744 "De la capta del tabal", 1759 "tabal", 1760 "Plega del tabal" [1,37% dels ingressos], 1761-62, 1765-66, 1767 "Plega del Tabal", 1769-71...). Aquestes entrades, en quantitats molt modestes i a vegades englobades també amb els ingressos de la mona, s'anirien repetint fins al 1790 per desaparèixer posteriorment. De tant en tant, al ser un instrument de percussió que devia passar per moltes mans, s'havia d'adobar (1771, 1779, 1782, 1784, 1797 (adobar o, potser, comprar), 1802, 1813, 1818, 1824). El 1771, també, s'esmenta un càrrec per l'adquisició de corda per al tabal.

3. Administració: els majorals

Generalment, la confraria estava dirigida per dos majorals escollits democràticament i en secret entre els associats, el major i el menor, com així consta en els estatus originals de la institució que no s'afirma que es canviessin mai, llevat en el darrer període 1947-48. Durant el segle XVIII i principis del XIX s'observa que molts cops el majoral menor és elegit majoral major al cap d'uns quants anys (de dos a sis, però fins i tot vuit). Tot i així, en ser una regla no escrita, hi ha múltiples excepcions. A vegades, el majoral menor no devia poder esdevenir major perquè havia mort, s'havia casat, havia emigrat... D'altres cops, un jove esdevenia directament majoral major.

A partir de 1850, sense que tampoc no trobem cap justificació documental del canvi, el majoral menor d'un any es convertia en major de l'any següent, tenint en compte, però, que també hi haurà nombroses excepcions. En aquesta època, cada cop serà més difícil trobar joves que es vulguin fer càrrec de la direcció de la confraria i bastants cops serà el capellà de la parròquia qui mantindrà la institució encara que sigui sota mínims.

Caldria un estudi acurat a nivell genealògic per saber si els membres de determinades famílies ostentaven més cops el càrrec de majoral que els d'altres. En aquest sentit, García Herrero (45), indica que a la baixa edat mitjana els càrrecs de les organitzacions juvenils acostumaven a ser ocupats pels fills de les persones amb més rang social, en un procés d'"entrenament" cap a la correcta perpetuació de l'ordre "natural". Un estudi només dels cognoms del majorals no sembla que ens hagi d'aportar, en una població com Fullea, gaire informació sobre aquest assumpte.

4. Les crisis en la direcció de la confraria

Al llarg de la vida de la confraria es van produir diverses crisis que en van afectar el desenvolupament normal de les activitats que li eren pròpies i algunes vegades van fer perillar-ne l'existència. En aquest treball, però, ens limitarem a estudiar les crisis que tinguin a veure directament amb la direcció de l'entitat, és a dir, amb els majorals.

4.1 Crisi de 1752: majorals i confreres barallats

El dilluns 6 de març de 1752, els majorals Josep Prats del Portal i Pau Romeu de la Raval (escollits el 2 de gener d'aquell any) dimiteixen del càrrec ja que havia "sobrevingut alguna quimera entre los sobredits, com a majorals de dita confraria, y entre los demás fadrins y confreres", aconsellats pel batlle, Pere Joan Bosch, i els regidors, Manuel Pons i Ramon Romeu. L'acte es fa en presència del vicari de Fullea, Ramon Dalmau, i de Josep Llopart, comanador del convent de la Mare de Déu de la Mercè de Montblanc, en virtut d'una carta del 14-02-1752 signada per Jaume Ferrer i de Senjoan, canonge i secretari de l'arquebisbe de Tarragona Pere Copons i de Copons. Són substituïts, el 20 de març de 1752, per Josep Romeu Major i Pere Josep Prats.

Les desavinences devien tenir una certa importància quan no es van poder resoldre dins de l'àmbit de la confraria o estrictament fulledenc, ja que van arribar a implicar d'una manera o altra el mateix secretari de l'arquebisbe. El tema resta totalment obert per a futures recerques.

4.2 Crisi de 1760: majoral i casat no n'hi ha cap

El dia 20 d'abril de 1760, en presència del vicari Josep Alguer i del batlle, Francesc Ventosa renuncia al càrrec de majoral per haver-se casat i el substitueix Josep Romeu de la Plaça. En aquest acte, també s'entrega al nou majoral la quantitat de 12 lliures, un sou i cinc diners, corresponents al que havia rebut Francesc Ventosa en entrar al càrrec més el que havia recaptat del captiri fins a la data.

4.3 Crisi de 1782: la mort no respecta ningú

El dia 28 de desembre de 1781, foren elegits majorals Ramon Josa i Josep Prats de la Plaça. En morir Ramon Josa, majoral major, de "consentiment dels fadrins" ocupà aquest càrrec Josep Prats de la Plaça i, "de vots", s'escollí Salvador Pons com a majoral menor.

4.4 Crisi de 1822: el pare mana

El 27 de desembre de 1821 foren escollits per a l'any 1822, Roc Minguella, com a majoral major, i Josep Queraltó per a majoral menor. Tanmateix, Magí Queraltó, pare del majoral menor, no va voler que el seu fill accedís al càrrec "y per lo mateix los confreres no han volgut fer altra votació, quedant la confraria en lo present anys sens majorals", obligant-se el vicari perpetu Ramon Ferrando a fer el captiri i tot el que pugui per al manteniment de la institució. Per primera vegada la institució es queda sense majorals i n'assumeix la direcció el vicari. Es dona el cas que Magí Queraltó havia estat majoral menor de l'any 1796.

4.5 Crisi de 1824: no vull repetir

El dia 27 de desembre de 1823 van ser escollits Roc Minguella per majoral major i Josep Romeu per majoral menor. Tot i així, Roc Minguella no va voler el càrrec, per la qual cosa "a pluralitat de vots" es va escollir Francesc Prats per reemplaçar-lo.

4.6 Crisi de 1833: el majoral desaparegut

El 27 de desembre de 1832 s'elegiren Miquel Gavarró, com a majoral major, i Salvador Masgoret com a majoral menor. Havent-se "ausentat o desaparegut" del poble Miquel Gavarró, el 28 de juliol de 1833 els confreres van decidir que el majoral menor Salvador Masgoret el substituís i "á vots" van elegir Josep Codines com a majoral menor.

El mateix dia 28, Josep Gavarró, pare de Miquel Gavarró, va haver de donar comptes de la quantitat de 31 lliures, 11 sous i 11 diners que el seu fill havia rebut en el moment d'assumir el càrrec i que corresponien al superàvit de la confraria en l'exercici de l'any 1832, a més dels ingressos i despeses que hi hagués hagut fins al moment. Ho va fer davant el senyor batlle, magnífic ajuntament, majorals i dos oïdors de comptes, i va lliurar 34 lliures, 3 sous i 9 diners, en metàl·lic o en rebuts, al nou majoral major.

4.7. Crisi de 1854: majoral substituït per causa desconeguda

Per a l'any 1854, foren escollits com a majorals Joan Codines i Salvador Masgoret. A l'hora de donar els comptes, el 6 de gener de 1855, però, ho fan Salvador Masgoret i "Joan Rosell suplent de Joan Codines", sense que s'informi de la causa d'aquesta substitució.

4.8 Crisi de 1860 i similars: només hi ha un majoral

L'any 1860, per primera vegada, només hi haurà un majoral a la confraria, Ramon Carré, cosa que es repetirà en els períodes 1862-64, 1887-88, 1892-1908 i el 1912.

Es podria pensar que el funcionament amb un sol majoral, sobretot en els períodes relativament llargs, també formava part de la normalitat de la institució. Tanmateix, no ens consta cap modificació de la normativa en aquest sentit i, el que és més important, sempre es va acabar retornant, més aviat o més tard, fins i tot en la reconstitució de 1947-48, al sistema de direcció dual de la confraria.

4.9 Crisi de 1861: sense majorals

No consta que en aquest any hi hagués hagut elecció del majoral major ni del majoral menor.

4.10 Crisi de 1869: un embolic

El 28 de desembre de l'any 1868 fou elegit majoral major per a l'any 1869 Josep Codines i Cantó. Tanmateix, segons una nota de mossèn Josep Boada en els comptes de 1869, el majoral major s'absentà i també n'esmenta un de menor, que no sabem qui era, que es va casar i va sortir de la confraria.

4.11 Crisi de 1890: dimiteixen els dos majorals

Segons una nota del 10 de maig de 1890, van presentar la dimissió els majorals Ramon Carré i Josep Gili. Devien retornar la totalitat o quasi totalitat de les 37 pessetes i escaig que havien rebut de l'exercici anterior, ja que un cop pagades 24 pessetes, import d'unes atxes comprades a l'adroguer Bonaventura Sabaté de Montblanc, van restar 13 pessetes a favor de la confraria.

4.12 Crisi de 1891: només servidors

En realitat la confraria no té veritables majorals que la dirigeixen i, només amb caràcter de simples servidors, s'encarreguen d'algunes tasques Francesc Queralto i Francesc Pasqual.

4.13 Crisi de 1898: a la guerra no hi vull anar

El majoral únic d'aquest any, Antoni Masgoret i Cantó, als pocs dies de ser escollit fuig cap a França sense retornar les 6 pessetes que havia rebut com a superàvit de la confraria de l'any 1897. Va ser substituït per Pau Prats que sembla que també va exercir el càrrec durant el 1899. Aquest és un episodi que podem relacionar amb claredat amb el tema del servei militar i els darrers episodis de les guerres colonials espanyoles.

4.14 Crisi de 1909-10: una mort no definitiva

Per primera vegada per més d'un any la confraria no escull majorals i no tenim constància que tingués cap activitat, cosa que fa que la puguem donar per pràcticament desapareguda. És la impressió que devien tenir els coetanis, ja que el 7 de maig de 1911, Mn. Anton Ballescà fa constar que "Ressucita aquesta Confraria, morta fa tres anys, nombrantse Majorals á Ramón Setó, y a Lluís Roca".

4.15 Crisi de 1921-24: això s'acaba

En aquest període no s'escullen majorals i per les anotacions del llibre de la confraria tot indica que la seva activitat és molt minsa i sota l'administració del responsable de la parròquia. Tot i així, el nombre de confreres continua sent important i es mou aproximadament entre els 30 i els 50 joves.

Per Sant Esteve de 1921, Mn. Joan Salla descrivia la crisi de direcció de la confraria i l'espiritual que afectava als homes de Fullea i hi intentava posar una solució:

Nota: Avui la Cofradia no te majorals que voluntàriament la vulguin servir. Per això tota l'administració ha passat a mans del sacerdot. I per evitar el perill de veure's acabada la lloable costum d'assistir als homes, amb llum pagada per la Cofradia, al acompanyament del SS. Viàtic, únic acte espiritual-solemne que conserven els homes d'aquest poble; i al mateix temps per a que el fadrí que mori essent cofrade, tingui una recordansa, un sufragi; ja que en aqueix poble, quant un mor tot se li acaba amb les ploralles de sepultura; he posat per estímulo i conservació de dita Cofradia, el que al morir un fadrí-cofrade allistat amb la quota de dos rals, se li celebri una missa de "requie" cantada; i al fadrí allistat amb la quota de quatre rals a mes de la missa se li pagarà l'enterro de tercera clase.

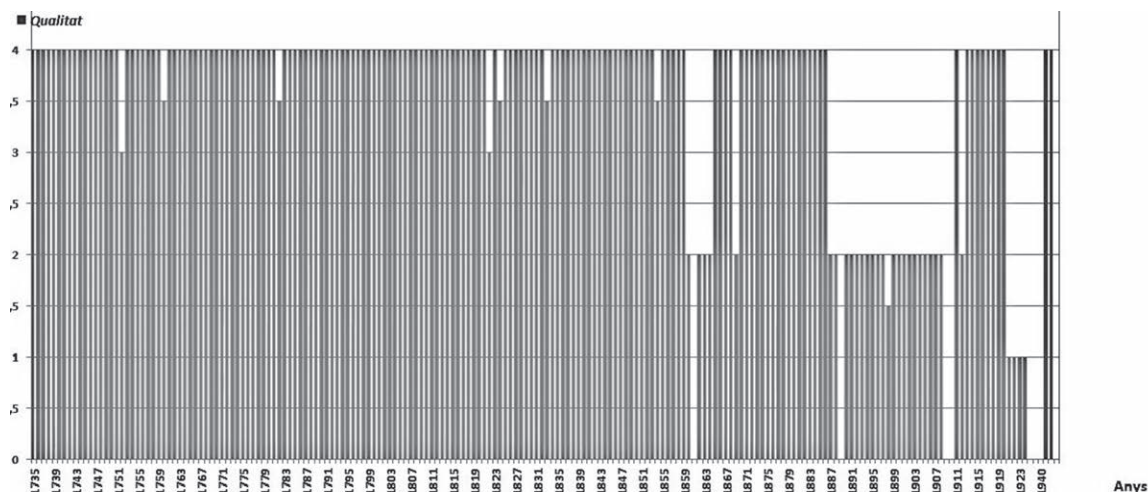
L'any 1923, el mateix Mn. Salla fa la següent anotació al llibre de la confraria: "No hi ha majorals. Tal vegada millor. De les captes i de encendre els ciris del altar se'n cuiden els escolans". L'esment de l'aprovació, per decret del cardenal arquebisbe, dels comptes de l'any 1923, constitueix el darrer escrit del llibre. Era el 18 de febrer de 1924.

4.16 Crisi de 1948: amén

En realitat, sembla com si la confraria només hagués tingut una activitat real l'any 1947, en aquesta darrera etapa, amb els majorals Ramon Moragues Prats i Ermengol Josa Elies. Pel que fa al 1948, sí que consten també dos majorals, Enric Gili Romeu i Josep Roca Elies, sense però que es tingui constància de res més.

Tenint en compte aquestes dades hem elaborat una gràfica que ens permeti conèixer de forma molt aproximada el que podríem anomenar *qualitat* en la direcció de la confraria a través dels anys².

² Atorguem dos punts per majoral escollit, però només un si la confraria queda a càrrec de servidors o del rector de la parròquia. A aquestes quantitats en restem 0,5 punts per majoral que causa baixa i és substituït, i 1 punt si no es produeix el relleu.

5. Conclusions

Sembla clar que podríem dividir la història de la confraria de Sant Esteve de Fulleda pel que fa als majorals en dues parts bastant ben delimitades. Durant un primer període que abasta des de la fundació fins a principis de la dècada dels anys 20 del segle XIX, els majorals -major i menor- són escollits democràticament pels confreres i les poques crisis que van sorgint es resolen adequadament gairebé sempre també pels mateixos confreres. Així, es procedeix a la substitució d'alguns majorals per desavinences personals, mort o casament. En una regla no escrita, comprovem que moltes vegades el majoral menor es converteix en majoral major al cap d'alguns anys (entre 2 i 8).

Tanmateix, a partir de 1822 trobem que les crisis en la institució dels majorals són més freqüents i per causes desconegudes fins aquell moment: renúncia per voluntat paterna o pròpia, desaparició de la localitat per causa de guerra o de servei militar, manca de voluntaris per assumir el càrrec... I, com a conseqüència de tot això, a partir de 1860 molts anys només hi ha un majoral i en algun cas cap o simples encarregats. També, a partir de 1850, el majoral menor d'un any acostuma convertir-se en el major de l'any següent. En aquest context i ja fins als darrers dies de l'associació, la seva subsistència va lligada en part a la voluntat dels rectors de la parròquia que n'assumeixen més d'un cop la direcció i la continuïtat, tot i que amb intensitats diverses.

La confraria entra en una fase terminal cap a principis del segle XX, podent-se donar per desapareguda entre 1909-10, on no es documenta cap majoral ni activitat. Tot i així, encara tindrà una darrera revifada, entre 1911 i 1920, amb l'existència dels dos majorals (llevat del 1912). Finalment, a partir de 1921, la confraria sobreviu per la simple voluntat del capellà de la parròquia i sense majorals que la dirigeixin per finalment desaparèixer el 1924.

La resurrecció de 1947 va tornar a instaurar el sistema dels dos majorals, però l'elecció deixava de ser democràtica i els càrrecs s'havien d'exercir per torns. Eren uns altres temps... ni temps de democràcia ni temps de confraries, i la confraria de Sant Esteve de Fulleda passava a millor vida l'any següent 1948, aquesta vegada -sembla- que ja per sempre.

Per altra banda, les crisis en la direcció de la confraria no coincideixen necessàriament amb èpoques amb escassos confreres. Per la qual cosa podríem arribar a dir que la confraria de Sant Esteve de Fulleda no mor per falta de confreres sinó per manca de majorals. És a dir, en els darrers períodes de la institució, ja sigui per tradició, fe, pressió social o circumstàncies diverses, un percentatge important dels solters pertanyien encara a la confraria, d'una forma segurament ja molt passiva, però no hi havia prou incentius per involucrar-se activament en els càrrecs directius que eren els majorals.

Malgrat les sovintejades crisis de direcció que afecten la confraria a partir de 1822, a part de la voluntat d'alguns rectors, què fa possible que subsisteixi encara durant un segle més? Curiosament, pensem que, contràriament al que va passar en moltes altres poblacions on va desaparèixer més aviat, la seva subsistència va ser possible per una degradació o pèrdua d'una sèrie d'activitats o finalitats ludicosocials i la concentració en les exclusivament religioses. Així veiem que a partir aproximadament de la Guerra del Francès, la diada de Sant Esteve perd la seva vessant més lúdica (ballades, torrons, pirotècnia...) i resta només la celebració religiosa amb algun refresc per als fadrins. Anteriorment, ja durant el segle XVIII, s'havia deixat de fer el cultiu en comú de l'eixarmada i tampoc no tenim més notícies de la realització d'esquellots, ni tampoc de l'assistència als confreres malalts. Fins i tot, les darreres notícies del tabal són de 1824. Més enllà d'aquesta data la confraria es limita a l'aplec de pa i gra per a l'adquisició bàsicament de cera per a la il·luminació i no gaire més.

Aquesta pobresa d'activitats, sense barreja amb altres activitats pròpies del jovent (balls, gatzares, festes majors, esquellots...), devia fer possible la supervivència de la confraria sense massa problemes per part de l'element masculí solter de Fullea que encara es devia manifestar majoritàriament o en bona part, per creença o per tradició, com a catòlic; però, per altra banda -com ja hem manifestat-, també devia limitar l'interès dels confreres per la direcció de l'entitat.

6. Fonts documentals

6.1 Fonts manuscrites

Llibre de la confraria del Prothomàrtir St. Esteve fundada en la parròquia y Iglésia de Fullea sufragànea de la Paral. de la Espluga Calba. Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. Sense paginar.

Confraria de Sant Esteve. Fullea-1947. Arxiu de la Parròquia de Fullea, rectoria de Vinaixa. Llibreta sense paginar.

Comptes de 1842-44 de la confraria de Sant Esteve de Belianes. Consultable a <http://www.ahat.cat/Document/0000007717>

6.2 Bibliografia

ARBÓS, Santi. "Notes sobre la confraria de Sant Esteve" dins la revista *Peti Qui Peti*, número especial, 2012.

CONTINENTE, Juan Antonio i ARBÓS, Santi. *Fullea, un poble de les Garrigues*. Col·lecció "Viles i ciutats", núm. 20. Diputació de Lleida. Lleida, 1993.

ESCOLÀ, Rossend. "La confraria dels 'fadrins del Sant Christo' de la Palma d'Ebre (Ribera d'Ebre)" dins *Quaderns d'Història Tarraconense XV*, 1997. Consultable a <http://www.raco.cat/index.php/QHT/article/view/94599/164462ç>

GARCÍA, M. del Carmen. "Asociaciones de jóvenes en el mundo rural aragonés de la Baja Edad Media". Pàg. 35-73. Consultable a <http://revistas.ucm.es/index.php/ELEM/article/viewFile/38903/37543>

GRAU, Josep M. i PUIG, Roser. "Les confraries de Montblanc durant el primer terç del segle XVIII". Consultable a <http://www.raco.cat/index.php/QuadernsVilaniu/article/view/107795/135451>

MIRÓ, Ramon. "La confraria de Sant Esteve a Tàrraga". Pàg. 141-163. Consultable a <http://www.raco.cat/index.php/Urtx/article/view/167160/245686>

PARÉS, Fina. "Dedicatòria d'esquellots (Gironès, vers el 1730)". Pàg. 515-521. Consultable a <http://www.raco.cat/index.php/ArxiuTextos/article/view/148207/200023>

SANS, Josep M. "La confraria de sant Esteve de Solivella (1712-1860). Aspectes de l'organització de la nostra Festa Major en el passat". *Miscel·lània d'Estudis Solivellencs*, 2 (1984). Pàg. 185-222.

SERRA, Valeri. *Calendari folklòric d'Urgell*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1981.

8. Annex

8.1 Llistat de majorals³

- 1735:** Ramon Capdevila, Lluís Romeu
- 1736:** Josep Pasqual, Pere Antoni Saltó
- 1737:** Josep Cantó, Joan Ventosa
- 1738:** Domènec Prats, Ramon Romeu
- 1739:** Lluís Romeu, Pere Joan Prats
- 1740:** Ramon Capdevila, Josep Ferrer
- 1741:** Joan Ventosa, Josep Arrufat
- 1742:** Ramon Romeu, Josep Roig
- 1743:** Pere Joan Prats, Ramon Bosch
- 1744:** Domènec Prats, Josep Romeu de la Raval
- 1745:** Joan Ventosa, Josep Palau
- 1746:** Josep Arrufat, Josep Gasull
- 1747:** Josep Roig, Josep Prats del Portal
- 1748:** Josep Farré, Josep Romeu
- 1749:** Josep Romeu, Josep Moretó
- 1750:** Josep Palau, Salvador Ventosa
- 1751:** Josep Gasull, Gabriel Domènech
- 1752:** Josep Prats del Portal (Josep Romeu Maior), Pau Romeu de la Raval (Pere Josep Prats)
- 1753:** Salvador Ventosa, Pau Romeu
- 1754:** Domènec Prats de la Plaça, Ramon Pons
- 1755:** Josep Gassull, Josep Gili
- 1756:** Gabriel Domènech, Joan Queralt
- 1757:** Josep Romeu, Francesc Ventosa
- 1758:** Ramon Pons, Salvador Elies
- 1759:** Joan Queraltó, Ramon Arbós
- 1760:** Francesc Ventosa (Josep Romeu de la Plaça), Manuel Cantó
- 1761:** Salvador Elies, Josep Josa
- 1762:** Ramon Pons, Magí Prats
- 1763:** Manuel Cantó, Francesc Cantó
- 1764:** Ramon Arbós, Josep Pasqual
- 1765:** Magí Prats, Francesc Romeu de la Plaça
- 1766:** Josep Josa, Manuel Codines
- 1767:** Ramon Pons, Josep Queraltó
- 1768:** Manuel Cantó, Josep Rossell

³ El primer nom és el del majoral major i, el segon, és el del menor. Si hi hagut algun canvi de majorals, el nom del que substitueix s'anota entre parèntesis.

- 1769:** Josep Romeu, Carles Saragossa
- 1770:** Ramon Pons, Pere Joan Cantó
- 1771:** Josep Queraltó, Josep Romeu del Fossar
- 1772:** Josep Rossell, Ramon Romeu
- 1773:** Pere Joan Cantó, Pere Joan Prats
- 1774:** Josep Queraltó, Silvestre Saragossa
- 1775:** Josep Romeu, Francesc Pons
- 1776:** Pere Joan Cantó, Josep Cantó
- 1777:** Silvestre Saragossa, Ramon Prats
- 1778:** Josep Cantó, Josep Vallverdú
- 1779:** Francesc Pons, Ramon Pellissó
- 1780:** Ramon Josa, Pere Joan Domènech
- 1781:** Anton Cantó, Josep Domènech
- 1782:** Ramon Josa (Josep Prats de la Plaça), Josep Prats de la Plaça (Salvador Pons)
- 1783:** Pere Joan Domènech, Josep Noguer
- 1784:** Josep Domènech, Josep Ferrer
- 1785:** Josep Prats i Nogués, Joan Rossell
- 1786:** Salvador Cantó, Joan Cantó
- 1787:** Josep Ferrer, Josep Gavarró
- 1788:** Joan Cantó, Josep Gili
- 1789:** Josep Ferrer, Sebastià Canela
- 1790:** Isidre Gili, Josep Cantó
- 1791:** Manuel Pons, Silvestre Arbós
- 1792:** Joan Codines, Ramon Moretó
- 1793:** Silvestre Arbós, Ramon Romeu
- 1794:** Josep Cantó, Francesc Prats
- 1795:** Ramon Romeu, Josep Rossell
- 1796:** Francesc Prats, Magí Queraltó
- 1797:** Josep Cantó, Pere Joan Elies
- 1798:** Francesc Prats, Ramon Gavarró
- 1799:** Mateu Romeu, Francesc Bonet
- 1800:** Manuel Cantó i Rubió, Manuel Romeu i Capdevila
- 1801:** Pere Joan Elies, Ramon Prats i Vila
- 1802:** Manuel Romeu i Capdevila, Josep Cantó i Queraltó
- 1803:** Ramon Prats, Ramon Pellissó
- 1804:** Josep Cantó, Francesc Bonet
- 1805:** Ramon Pellissó, Ramon Pasqual
- 1806:** Francesc Bonet, Manuel Cantó de davant de l'Abadia
- 1807:** Ramon Pasqual, Pau Romeu
- 1808:** Ramon Pons, Joan Queralt
- 1809:** Pau Romeu, Pau Prats
- 1810:** Ramon Pons, Francesc Bonet
- 1811:** Pau Prats, Joan Masgoret
- 1812:** Joan Queraltó, Vicenç Pons
- 1813:** Francesc Prats, Joan Prats
- 1814:** Ramon Pons, Francesc Josa
- 1815:** Salvador Gili, Pere Joan Canela

- 1816:** Ramon Pons, Josep Saragossa
- 1817:** Salvador Gili, Roc Minguella
- 1818:** Josep Cantó i Oliva, Francesc Ventosa
- 1819:** Ramon Pons, Pau Arbós
- 1820:** Roc Minguella, Josep Prats i Llobera
- 1821:** Josep Cantó i Oliva, Francesc Codines
- 1822:** Roc Minguella (—), Josep Queraltó (—)
- 1823:** Josep Prats i Llobera, Francesc Cantó
- 1824:** Roc Minguella, Josep Romeu (Francesc Prats)
- 1825:** Francesc Cantó, Miquel Gavarró
- 1826:** Josep Cantó, Jaume Queraltó
- 1827:** Francesc Cantó, Josep Ventosa
- 1828:** Francesc Codines, Sebastià Minguella
- 1829:** Josep Prats, Josep Masgoret
- 1830:** Jaume Bosch, Josep Romeu i Capdevila
- 1831:** Sebastià Minguella, Francesc Romeu
- 1832:** Josep Prats de la Plaça, Joan Domènech de la Bassa
- 1833:** Miquel Gavarró (Salvador Masgoret), Salvador Masgoret (Josep Codines)
- 1834:** Manuel Cantó i Oliva, Joan Cantó i Domènech
- 1835:** Joan Domènech de la Bassa, Josep Prats de davant la Iglésia
- 1836:** Josep Codines, Josep Bonet
- 1837:** Manuel Cantó i Oliva, Ramon Prats i Moix
- 1838:** Josep Bonet, Ramon Prats i Sardà
- 1839:** Josep Prats i Torramadé, Josep Prats i Pons
- 1840:** Joan Domènech i Vallverdú, Josep Pedrissa
- 1841:** Josep Bonet, Isidre Saragossa
- 1842:** Josep Pedrissa, Ramon Prats i Saumell
- 1843:** Ramon Prats i Moix, Anton Cantó i Domènech
- 1844:** Josep Prats i Pons, Francesc Josa
- 1845:** Ramon Prats i Saumell, Jaume Romeu i Domingo
- 1846:** Pau Masgoret i Garriga, Bonifaci Mir
- 1847:** Jaume Romeu, Bonaventura Cantó
- 1848:** Bonifaci Mir, Joan Rossell
- 1849:** Jaume Romeu, Pau Prats
- 1850:** Josep Bonet, Francesc Ventosa
- 1851:** Francesc Ventosa, Joan Rosich
- 1852:** Joan Rosich, Manuel Cantó
- 1853:** Manuel Cantó, Joan Codines
- 1854:** Joan Codines (Joan Rossell), Salvador Masgoret
- 1855:** Salvador Masgoret, Ramon Prats
- 1856:** Ramon Prats, Josep Setó
- 1857:** Anton Setó, Francesc Queraltó
- 1858:** Francesc Queraltó, Francesc Gavarró de la Bassa
- 1859:** Francesc Gavarró, Miquel Solé
- 1860:** Ramon Carré
- 1861:** ---
- 1862:** Josep Prats i Ferré

- 1863:** Pasqual Domènech i Solé
- 1864:** Josep Anton Prats i Capdevila
- 1865:** Ramon Cantó i Masgoret, Joan Domènech i Codines
- 1866:** Joan Domènech i Codines, Pau Queraltó i Bosch
- 1867:** Pau Queraltó i Bosch, Isidre Saragossa i Queraltó
- 1868:** Miquel Cantó i Rubió, Josep Codines i Cantó
- 1869:** Josep Codines i Cantó
- 1870:** Pere Roca i Queraltó, Pasqual Romeu i Civit
- 1871:** Pasqual Romeu i Civit, Francesc Romeu i Pujol
- 1872:** Francesc Romeu i Pujol, Josep Josa i Pasqual
- 1873:** Josep Josa i Pasqual, Ramon Masgoret i Gavarró
- 1874:** Ramon Masgoret i Gavarró, Ramon Pasqual i Arbós
- 1875:** Pau Moragues i Romeu, Josep Elies i Sans
- 1876:** Josep Elies i Sans, Josep Romeu i Bonet
- 1877:** Josep Romeu i Bonet, Salvador Gili i Romeu
- 1878:** Salvador Gili i Romeu, Josep Setó i Domènech
- 1879:** Anton Serra i Sans, Josep Rosich i Balcells
- 1880:** Josep Rosich i Balcells, Ramon Besora i Rosich
- 1881:** Anton Setó i Besora, Josep Minguella
- 1882:** Josep Minguella i Prats, Francesc Canela i Biosca (o Josa)
- 1883:** Francesc Canela i Josa, Josep Bonet i Ribé
- 1884:** Josep Bonet, Jaume Queraltó
- 1885:** Jaume Queraltó, Josep Pasqual
- 1886:** Josep Pedrissa i Prats, Antoni Canela
- 1887:** Jaume Ventosa
- 1888:** Ramon Prats i Domènech
- 1889:** Antoni Canela, Emili Rubió
- 1890:** Ramon Carré (—), Josep Gili (—)
- 1891:** Francesc Queraltó, Francesc Pasqual (servidors)
- 1892:** Manuel Gassull
- 1893:** Josep Masgoret
- 1894:** Ramon Prats Sans
- 1895:** Josep Saragossa
- 1896:** Joan Masgoret
- 1897:** Pere Bonet Gili
- 1898:** Antoni Masgoret i Cantó (Pau Prats)
- 1899:** Pau Prats
- 1900:** Josep Gavarró i Cuadrat
- 1901:** Francesc Josa i Domènech
- 1902:** Joan Moragues i Queralt
- 1903:** Francesc Besora i Mir
- 1904:** Pau Arbós i Farré
- 1905:** Narcís Gili i Setó
- 1906:** Lluís Serra i Romeu
- 1907:** Mateu Romeu i Elies
- 1908:** Josep Bonet
- 1909-1910:** ---

1911: Ramon Setó, Lluís Roca
1912: Lluís Roca
1913: Josep Elies Prats, Jaume Gavarró Ventosa
1914: Jaume Gavarró Ventosa, Josep Gassull Codines
1915: Josep Gassull Codines, Josep Codines Prats
1916: Josep Codines Prats, Josep Romeu Prats
1917: Isidre Saragossa Romeu, Josep Minguella Solé
1918: Josep Minguella Solé, Abel Gassull Codines
1919: Abel Gassull Codines, Salvador Gili
1920: Salvador Gili, Ramon Pasqual
1921-1924: ---
1947: Ramon Moragues Prats, Ermengol Josa Elies
1948: Enric Gili Romeu, Josep Roca Elies

8.2 Llista de rectors de la parròquia de Fullea que intervingueren en la confraria

1735-1744: Macià Ballester, vicari.
1745-1752: Ramon Dalmau, vicari.
1754-1763: Josep Alguer, vicari.
1770-1771: Ramon Pellicer.
1774-1791: Anton Maylí Llauredó.
1793-1796: Miquel Sans, vicari.
1797-1802: Josep Blasi, vicari.
1803-1807: Bonaventura Alentorn, vicari perpetu.
1808-1810: Esteve Andreu, vicari.
1811-1816: Miquel Vandellòs, vicari.
1817-1825: Ramon Ferrando, vicari.
1826-1830: Josep Culleré, vicari perpetu i regent.
1830-1848: Domènec Andreu.
1848-1858: Francesc Camí, vicari.
1859-1863: Lluís Mateu, rector.
1864: Josep Nebot, regent.
1864-1880: Josep Boada Batuelles, ecònom i rector.
1880-1881: Agustí Gatell Rodon, ecònom.
1882: Josep Térmens, ecònom.
1883-1898: Pau Bergadà, rector.
1901-1904: Marià Bosch, regent.
1905-1908: Joan Dalmau, regent i ecònom.
1908-1909: Francesc Porta, rector.
1911: Anton Ballescà.
1912-1913: Salvador Escarré, ecònom.
1915-1918: Pere Vallvé.
1919-1922: Joan Salla.
1923: Josep Vidal Briansó.
1947-48: Antoni Solsona.

8.3 Llistats de confreres

CONFRARES A PARTIR DE 1735 (40)

Ramon Capdevila
 Lluís Romeu
 Josep Pasqual
 Josep Cantó
 Josep Domènech
 Josep Ferrer
 Josep Vidal
 Josep Saragossa
 Joan Ventosa
 Josep Arrufat
 Ramon Romeu
 Francesc Pasqual
 Joan Comes
 Jaume Pelegrí
 Josep Romeu de la Raval
 Josep Romeu de la Plaça
 Pere Joan Arrufat
 Salvador Ventosa
 Pere Vidal
 Josep Palau

Anton Comes
 Ramon Domènech
 Ramon Bosch
 Pere Joan Prats
 Josep Domènech de la [?]
 Anton Ventosa
 Josep Domènech (menor)
 Josep Roig
 Josep Gasull
 Pere Joan Codines
 Pau Ramon
 Josep Morató
 Gabriel Domènech
 Pere Jaume Codines
 Josep Codines
 Ramon Roig
 Josep Prats
 Pere Joan Morató
 Francesc Romeu
 Ramon Morató

CONFRARES DE L'ANY 1807 (61)

Ramon Pasqual
 Joan Queralt
 Pau Codines
 Anton Saltó
 Francesc Saltó
 Josep Gavarró
 Anton Canela
 Josep Canela
 Pau Prats
 Josep Silvestró (Josep Saragossa?)
 Anton Prats
 Francesc Prats
 Salvador Gili/no
 Isidre Capdevila
 Ramon Pellissó
 Manuel Cantó (Xacó)
 Salvador Cantó
 Nicolau Ventosa
 Magí Domingo
 Josep Gasull
 Magí Gavarró
 Josep Romeu
 Josep Romeu (menor)
 Ramon Romeu
 Josep Onofre (Josep Domènech?)

Joan Domènech
 Ramon Domènech
 Francesc Domènech
 Josep Gual
 Pau Gual
 Pere Joan Gual
 Joan Miquel (Joan Gavarró?)
 Josep Uldemolins
 Ramon Serra
 Joan Domènech
 Anton Domènech
 Ramon Pons
 Marià Pons
 Vicenç Pons
 Francesc Josa
 Josep Masgoret
 Joan Masgoret
 Anton Masgoret
 Ramon Masgoret
 Salvador Masgoret
 Josep Rossell
 Francesc Rossell
 Pau Pasqual
 Anton Pasqual
 Josep Romeu (del Fossar)

Francesc Bonet
Josep Bonet
Pere Joan Bonet
Josep Cantó
Magí Cantó
Anton Cantó

Pau Romeu
Joan Romeu
Francesc Cantó
Pere Romeu
Josep Noguer

CONFRARES SOBRE EL 1812 (45)

Vicari
Pau Codines
Joan Queralt
Josep Gavarró
Joan Romeu
Josep Cantó
Anton Canela
Josep Canela
Pere Joan Canela
Pere Joan Bonet
Pau Pasqual
Pau Prats
Anton Prats
Salvador Gili
Ramon Pellissó
Manuel Cantó
Joan Prats de la Plaça
Josep Domingo
Josep Gasull
Manuel Gasull
Pau Arbós
Magí Gavarró
Jaume Aymerich

Magí Domènech
Francesc Miravall
Francesc Prats
Anton Domènech
Josep Domènech del Nen
Pere Joan Gual
Josep Gual
Pelegrí Domènech
Josep Domènech
Ramon Serra
Joan Gavarró
Ramon Ulldemolins
Ramon Pons
Marià Pons
Vicenç Pons
Ramon Pons
Francesc Josa
Joan Masgoret
Ramon Masgoret
Salvador Masgoret
Francesc Rossell
Isidre Capdevila

CONFRARES DE L'ANY 1906 (26)

Mateu Romeu
Lluís Serra Romeu
Ramon Cantó
Antoni Pallerola
Antoni Gabarró
Francesc Gili
Pere Joan Codina
Antoni Vallès
Marcel·lí Gasull
Pere Joan Bonet
Narcís Gili
Francesc Gabarró
Josep Gabarró

Ramon Masgoret
Carles Miravall
Joan Moragues
Josep Moragues
Pau Arbós
Lluís Roca
Pere Josa
Jaume Prats
Francesc Gallart
Ramon Prats
Josep Bonet
Josep Codines
Josep Bonet

CONFRARES DE L'ANY 1907 (21)

Mateu Romeu Elies
Lluís Serra
Ramon Cantó
Antoni Pallerola
Antoni Gabarró
Francesc Gili
Antoni Vallès
Marcel·lí Gasull
Narcís Gili
Francesc Gabarró
Ramon Masgoret

Josep Moragues
Lluís Roca
Pere Josa
Josep Bonet
Enric Bonet
Ramon Setó
Jaume Riba
Jaume Gabarró
Josep Rosich
Josep Domènech

Altar de Sant Esteve a l'església de Santa Maria de Fullea.

Església de Santa Maria de Fullea.